

J. M. De Lachaga. *Eglise particuliere et minorites ethniques*. Paris 1978 s. 284. Le Centurion.

Jest to książka z dziedziny teologii pastoralnej o charakterze naukowym. Jak wskazuje tytuł, jest ona poświęcona relacjom między Kościołem partykularnym a mniejszościami etnicznymi. Autorem książki jest hiszpański ksiądz, doktor nauk teologicznych, duszpasterzujący najpierw w Kraju Basków, następnie w Paryżu, a w momencie wydania swej pracy — wśród hiszpańskich emigrantów Nowego Jorku. Jak widać, zarówno wykształcenie jak i doświadczenie duszpasterskie upoważniały Autora do podjęcia tego bardzo aktualnego, a przy tym wcale niełatwego tematu.

Poprzedzona dość obszernym wstępem praca dzieli się na 5 rozdziałów, zakończenie i dość bogatą (9 stron), choć daleką do wyczerpania bibliografią przedmiotu.

We wstępie Autor omawia aktualność zagadnienia, podaje różne uwagi metodologiczne oraz wyjaśnia pojęcie mniejszości etnicznej i pojęcia analogiczne. Z dalszych rozważań wynika, że ma on na uwadze przede wszystkim grupy etniczne terytorialne (np. Basków, Bretończyków), a w mniejszym stopniu interesują go grupy etniczne personalne, żyjące w diasporze, a utworzone przez migrację.

Pierwsze trzy rozdziały, stanowiące pewną całość, są poświęcone katolicyści Kościoła, a w szczególności jej źródłom i naturze, a także doktrynie Kościoła odnośnie do mniejszości etnicznych. Te teoretyczne i pozornie odległe od tematu rozważania bardzo głęboko uzasadniają związki między wiarą a kulturą oraz między Kościołem a mniejszościami etnicznymi. W świetle tych wywodów widać, że Kościół zajmuje się zagadnieniami etnicznymi nie tylko z racji zewnętrznych, podyktowanych praktycznymi potrzebami, lecz także z racji teologicznych, wynikających z natury i misji Kościoła, którego istotną cechą jest katolicyść. Ta zaś ma jakby dwa aspekty: uniwersalistyczny i partykularny. W ten sposób dzięki katolicyści Kościół łączy w sobie nierozdzielnie elementy duchowe, nadprzyrodzone o charakterze uniwersalnym z elementami zewnętrznymi, socjokulturowymi o charakterze partykularnym. Harmonijna więź między tymi elementami sprawia, że wiara i inne wartości religijne zakorzeniają się w konkretnych społecznościach etnicznych, a wartości etniczne służą i ubogacają Kościół. Autor zwraca jednak uwagę czytelnika na podwójne niebezpieczeństwo w tej dziedzinie: z jednej strony na uniformizm, który lekceważy elementy etniczne, a przez to czyni Kościół obcym dla danej społeczności, a z drugiej na partykularyzm, apoteozujący elementy etniczne i lekceważący wartości uniwersalne, przez co prowadzi daną społeczność do ekskluzywizmu i jałowego izolacjonizmu.

W następnych rozdziałach (IV i V), stanowiących również pewną całość, Autor określa pojęcie i naturę Kościoła partykularnego, którego niedającą cechą jest jego etniczne „zabarwienie”, jego tubylczość. W szczególności przedstawia on miejsce i rolę, jakie w tym Kościele powinna posiadać etniczność, a zwłaszcza ojczysty język, własna tradycja i kultura. Etniczny charakter Kościoła winien znaleźć swój wyraz w jego zewnętrznej strukturze: episkopacie i duchowieństwie, różnych instytucjach i — ogólnie mówiąc — w stworzeniu odpowiednich perspektyw dla rozwoju duszpasterstwa o charakterze etnicznym. W duszpasterstwie tym trzeba dlatego wziąć pod uwagę potrzeby i kulturę poszczególnych mniejszości. Decydujące znaczenie ma tutaj dopuszczenie do duszpasterstwa ojczystego języka, odrębnej liturgii i specyficznej duchowości.

Zasadniczym wnioskiem, jaki nasuwa się z prezentowanej pracy, jest myśl, że Kościół jest obowiązany z racji swego katolickiego charakteru do poszanowania i ochrony mniejszości etnicznych i wypełniania swej misji ewangelizacyjnej w ścisłej symbiozie z ich kulturą. Nazbyt uniformistyczny, jak dotąd, styl życia Kościoła wymaga dlatego adaptacji do warunków grup mniejszościowych, w czym zasadniczą rolę mają do spełnienia poszczególni biskupi, partykularne synody i konferencje biskupów.

W podtytule Autor określił swą pracę jako wskazania dla ewangelizacji mniejszości etnicznych. Oceniając tę pracę, trzeba przyznać, że ten zamiar w zasadzie osiągnął. Na szczególne uznanie w tym względzie zasługują liczne i głębokie analizy, aby te wskazania uzasadnić. Słabszą stroną książki są nazbyt, jak się wydaje, określone wywody, których wnioski są mało skonkretyzowane w aspekcie pastoralnym. Wynika to najprawdopodobniej stąd, że Autor w niewielkim tylko stopniu sięgnął do źródeł i opracowań dotyczących duszpasterstwa emigracyjnego, którego zasady odnoszą się do wszelkich grup mniejszości etnicznych. Między innymi nie wspominał on nawet o instrukcji Kongregacji Biskupów *De pastoralii migratorum cura* z 22 VIII 1969 r.

Mimo wspomnianych zastrzeżeń książka De Lachagi zachowuje swą dużą wartość i godna jest polecenia teologom i duszpasterzom zainteresowanym duszpasterstwem grup etnicznych.

Józef Bakalarz TChr

B. Wysocki. *Nad rzeką Ebro*. Wrocław — Warszawa — Kraków — Gdańsk 1979 s. 142. Ossolineum.

Prezentowana książka zawiera wspomnienia, spisane na podstawie dość szczegółowo prowadzonego pamiętnika wojennego, byłego więźnia hiszpańskiego obozu koncentracyjnego w Miranda de Ebro. Z wyjątkiem trzech rozdziałów problemowych pozostałe sześć ujęte są w konwencji pamiętnika.

Autorem wspomnień jest Bolesław Wysocki (urodził się w 1912 r. w Chrzanowie), który, zmobilizowany w sierpniu 1939 r. do wojska w stopniu podporucznika, wziął udział w walkach z Niemcami jak dowódca plutonu. Wraz z wycofującym się